

BEIGELIŲ KRAUTUVĖLĖ

אג קלייט פון בייגל
beigelių krautuvėlė

Geros valios fondas
Good Will Foundation
קרן רצון טוב

ATRASTI. PAŽINTI. PRIIMTI.

Sionizmo 120-osios metinės	7
Adolfas Bolotinas: LŽB reikėtų aksakalų tarybos	10
Pasakojimas apie Jokūbo Kisino giminę	12
Pasvalio žydai	15
Neta Alon – ryškiausia LŽB sportininkė	18
Dienoraštyje – Vilniaus geto realybė	19

ISSN 2424-4740

9 772424 474002

Mielieji,

Šiame spalvingame pavasariškame numeryje daug pokalbių: apie situaciją Lietuvos žydų bendruomenėje ir savo mokslinį kelią pasakoja LŽB narys prof. Adolfas Bolutinas. Eugenijus Simonas Kisinai, parengęs apybraižą „Mes – Kisinai: Panevėžio Kisinų pėdsakais“ ieško nutrūkusių giminystės ryšių JAV ir Rusijoje. Minime Sionizmo jubiliejų. Džiaugiamės stalo tenisininkės Netos Alon pasiekimais. Gailime Panerių duobėje pražuvusio Icchoko Rudaševskio talento. Prisimename Pasvalio žydus. Pristatome Palangos žydų paveldo maršrutą. Kviečiame skaityti!

Laukiame Jūsų minčių ir pasiūlymų ateinantiems leidinio numeriams, parašykite: radvile@lzb.lt

Radvilė ir Zina

NAUJIENŲ PANORAMA

Spalio 15 d. Vilniuje, Vingio parke, įvyko pirmasis Lietuvoje „Makabi Fun Run“ bėgimas, kuriame dalyvavo nemažas būrys bėgimo entuziastų: Lietuvos sporto klubo „Makabi“ nariai iš Vilniaus ir Kauno, Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos mokiniai, Vilniaus bėgimo mėgėjų sporto klubų – „Inžinerija“, „Stajeris“, „Sigma“ – bėgikai, taip pat Lietuvos futbolo teisėjų asociacijos nariai ir kiti prijaučiantys „Makabi“ judėjimui bėgikai.

Spalio 20 d. Kuršėnuose buvo įteikta Respublikinė Lauryno Ivinskio premija už geriausių metų kalendorių „Pasaulio tautų teisuoliai“. Kalendoriaus idėjos autorė – Maša Grodnikienė, sudarytoja – Danutė Selčinskaja, redaktorė – Jovita Stundžaitė, dizainerė – Jūratė Juozėnienė.

Spalį Turkijoje pirmą kartą po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos šachmatų klubas „Makabi“ dalyvavo Europos klubinių šachmatų čempionate. Buvo laimėtos trys pergalės, patirti keturi pralaimėjimai. „Makabi“ užėmė 22 vietą iš 36 šalių komandų.

Spalio 27 d. Panevėžyje, prie Jurgio Tilvyčio ir Krekenavos gatvių sankryžos, atidengta stela Marijai Rusteikaitei, Dievo Apvaizdos seserų kongregacijos įkūrėjai, visuomenės veikėjai, medikei ir pedagogei, Pasaulio Tautų Teisuolei, atminti.

Spalio 28 d. Lietuvos žydų bendruomenėje (LŽB) vyko šachmatų turnyras Vilhelmui Šteinicui, lapkričio 19 d. – Algimantui Butnoriui, sausio 21 d. – Emanueliui Laske-riui atminti.

Spalio pabaigoje LŽB lankėsi JAV valstybės departamento specialusis pasiuntinys Holokausto klausimams Thomas Yazdgerdi. Aptartos Holokausto Lietuvoje įamžinimo problemos ir pažanga šioje srityje, LŽB keliamos sau ir valstybei užduotys siekiant tinkamo Holokausto aukų atminimo įamžinimo ir naujo restitucijos etapo.

Lapkričio 9 d. LŽB įvyko knygos „Iš pirmųjų lūpų“ apie Dmitrijų Gelpėrną pristatymas. Vakarą metu prisimintais dalijosi knygos sudarytoja Lara Lempertienė, Ilona Murauskaitė, Danutė Selčinskaja, Fania Brancovskaja. Dalyvavo žinomas Lietuvos fotomenininkas Antanas Sutkus, smuikininkas Borisas Traubas.

Stelos Marijai Rusteikaitei atidengimo akimirka

Lapkričio 9 d., minint Tarptautinę dieną prieš fašizmą ir antisemitizmą, LŽB surengė tarptautinę konferenciją „Atmintis. Atsakomybė. Ateitis“. Renginys organizuotas įgyvendinant projektą „Rekomendacijų dėl veiksmų kovojant su antisemitizmu ir romaforbija Lietuvoje paruošimas ir viešinimas“, kurį remia EVZ („Erinnerung, Verantwortung, Zukunft“) fondas (Vokietija). Projektą taip pat remia Geros valios fondas.

Lapkričio 11–14 d. Kauno r., Raudondvario pilyje, įvyko konferencija „Lietuvių tautos savigarbos ir pilietinės drąsos diplomatinis dokumentas nacių okupuotoje Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais“, kuri buvo skirta LR prezidento Kazio Griniaus ir buvusių ministrų Jono Prano Aleksos ir Mykolo Krupavičiaus memorandumo 75-osioms metinėms paminėti. 1942 m. lapkričio 14 d. Kaune nacių generaliniam komisariui Theodor Adrian von Renteln buvo įteiktas pilietinis dokumentas, istorikų dažnai vadinamas Trijų memorandumas, kuriuo buvo protestuojama prieš Lietuvos kolonizavimą, lietuvių ir lenkų ūkininkų turto grobimą, žydų ir kitų tautybių žmonių žudymą.

Lapkričio 12 d. Lietuvos nacionaliniame dramos teatre literatūros festivalis „Vilniaus lapai“ kvietė į „Popietę su Amos Oz“. Rašytoją tiesiogiai iš Tel Avivo kalbino žurnalistas Donatas Puslys ir literatūrologas Mindaugas Kvietkauskas.

Lapkričio 13 d. Tautinių mažumų departamente prie LR Vyriausybės išrinkti Premijos už tarpkultūrinio dialogo skatinimą laimėtojai. Apdovanotas žurnalistas ir redaktorius Vitalijus Karakorskis už originalumą ir netikėtų Lietuvoje gyvenančių tautų sąlyčio taškų atradimą kuriant LRT televizijos laidą „Menora“ tema „J. Basanavičius ir Lietuvos žydai (Daktaro J. Basanavičiaus 90-osioms mirties metinėms atminti)“ ir žurnalistas, TV laidų redaktorius Siarhejus Haurylenka už išskirtinį dėmesį Lietuvos tautinių mažumų kultūrai ir baltarusių kalbos puoselėjimą kuriant LRT kultūros ir istorijos televizijos laidų ciklą „Kultūrų kryžkelė. Vilniaus sąsiuvinis“.

Lapkričio 14 d. Nacionaliniame Kauno dramos teatre VDU Menų fakulteto Teatologijos katedros docentė Ina Pukelytė paskaitoje „Žydų teatras – tarpukario facebookas“ kalbėjo apie šio teatro reikšmę Lietuvos kultūriniam gyvenimui. Ji neseniai publikavo monografiją „Žydų teatras tarpukario Lietuvoje“.

Lapkričio 15 d.–gruodžio 31 d. Kauno miesto muziejaus Rotušės skyriuje veikė Liudvikui L. Zamenhofui skirta paroda. Vėliau paroda perkelta į VDU Vaclovo Biržiškės biblioteką. 2017-uosius UNESCO buvo paskelbusi L. L. Zamenhofo, esperanto kalbos kūrėjo, metais.

Lapkričio 16 d., pasaulyje minint Tarptautinę tolerancijos dieną, LR Seime vyko Tautinių mažumų departamento

Tautinių mažumų departamento aukščiausias apdovanojimas – Didysis garbės ženklas „Už nuopelnus“ Izraelio ambasadoriui Lietuvoje Amir Maimon įteiktas už bendradarbiavimą su vietos savivaldos institucijomis skatinant pagarbą Holokausto aukoms ir domėjimąsi Lietuvos žydų bendruomenės kultūra.

prie LR Vyriausybės organizuotas, Seimo pirmininko Viktoro Pranckiečio globojamas renginys, kuriame pagerbti ir apdovanoti asmenys už svarų indėlį vienijant daugiatautę Lietuvą ir kuriant nediskriminacinę aplinką.

Lapkričio 16 d. LŽB įvyko susitikimas su smuiko virtuozu prof. Eugenijumi Paulausku. Vienas žymiausių Lietuvos smuikininkų surengė per 1 000 koncertų Lietuvoje, Europoje, Amerikoje. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino kavaliereus E. Paulauskas yra Valstybinės premijos laureatas, jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio veikėjo ir Lietuvos liaudies artisto garbės vardas.

Lapkričio 16 d. Vilniuje atidarytas litvakų tapytojo Samuelio Bako muziejus, kuris veiks kaip Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus padalinys. Tai pirmasis muziejus pasaulyje, skirtas tik šio tapytojo kūrybai.

Lapkričio 21 d. Lietuvos generalinis konsulas Čikagos kultūros centre atidarė parodą „Vienas amžius iš septynių: Lietuva, Lite, Lita“. Parodoje apžvelgiama Lietuvos žydų istorija nuo jų atvykimo į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritoriją XIV amžiuje iki žydų gyvenimo Lietuvoje šiandien.

Lapkričio 22 d. Panevėžyje pristatytas mokslinių straipsnių rinkinys „Holokaustas nacių okupuotose Rytų ir Vakarų Europos valstybėse: tyrimai ir atmintis“.

Lapkričio 23 d. LŽB Jakovo Bunkos labdaros fondo direktoriaus Daumanto Levo Todeso iniciatyva buvo surengta uždara dokumentinio filmo „Aš turiu papasakoti“ peržiūra. Šis filmas – tai Mašos Rolnikaitės (1927–2016) monologas, pasakojimas apie košmarišką gyvenimą Vilniaus gete ir Strazdamuižos bei Štuthofo koncentracijos stovyklose.

Lapkričio 28 d. Vilniaus rotušėje „Beigelių krautuvėlė“ drauge su Izraelio ambasada Lietuvoje pristatė žydiškus skanumynus, kurie buvo pateikti tradicinei Kalėdų labdaros mugei.

Lapkričio 29 d. Londono Centrinėje sinagogoje buvo pristatytas naujausias Grigorijaus Kanovičiaus kūrinys – autobiografinis apsakymas anglų kalba „Shtetl Love Song“.

Lapkričio 29 d. Lietuvos rusų dramos teatre įvyko Vilniaus „Saulėtekio“ mokyklos-daugiafunkcinio centro projekto „Litvakai. 900 metų istorijos“ renginys.

Lapkričio 29–30 d. Lietuvos ambasada ir Londono universiteto koledžas (angl. *University College London*) pakvietė į Litvakų dienas Londone. Septintą kartą rengiamas Lietuvos žydų kultūrą ir paveldą pristatantis renginių ciklas šiemet kvietė pažinti litvakų menininkus, palikusius pėdsaką pasaulio meno istorijoje.

Lapkričio 30 d. LŽB atidaryta Valiaus Staknio miniatiūrų paroda „Laiškai“.

Lapkričio 30 d. Sugiharos namuose Kaune atidaryta Švedijos instituto parengta paroda „Aš neturėjau kito pasirinkimo“, skirta architektui, verslininkui, Švedijos diplomatui Raoul Wallenberg, kuris 1944 m. Budapešte Vengrijos žydams išdavinėjo Švedijos Vyriausybės patvirtintus pasus, liudijančius, kad šio paso turėtojas yra Švedijos gyventojas.

Gruodžio 7 d. Izraelio ambasados iniciatyva Vilniuje lankėsi per 150 „Gelbėkit vaikus“ dienos centrų auklėtinių iš Pasvalio, Širvintų, Šakių, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Kupiškio, Zarasų rajonų ir iš Antazavės vaikų globos namų.

Gruodžio 8 d. LŽB lankėsi Pasaulio Tautų Teisuolio Chiune Sugiharos gimtosios Gifu prefektūros Tarptautinių reikalų skyriaus vadovė Yuka Kuwabara. Ji pasidalijo su LŽB pirmininke Faina Kukliansky idėjomis dėl tolesnio diplomato Ch. Sugiharos atminimo įamžinimo ir kultūrinių mainų perspektyvų.

Gruodžio 12–13 d. Judaikos tyrimų centre buvo surengtas paskaitų ciklas „Žydų kultūros paveldo konstravimas: praeitis ir dabartis“. Vyko Aleksandro Ivanovo paskaita „Sukurti žydų tautos portretą: Š. Anskio ekspedicijų (1912–1914) nuotraukų archyvas“ ir dr. Allos Sokolovos paskaita „Materialaus ir nematerialaus paveldo rinkimas ir atspindėjimas: autentika ir pirminės šaltinių bendruomenės“.

2018 m. sausio 3 d. Izraelio ambasadorius Amir Maimon, JAV ambasadorė Anne Hall kartu su LŽB pirmininke Faina Kukliansky, užsienio reikalų viceministru Dariumi Skusevičiumi, Molėtų r. meru Stasiu Žviniu ir Kultūros paveldo departamento atstovu Alfredu Jomantu vyko apžiūrėti išlikusios Alantos medinės sinagogos, kuri įtraukta į Kultūros vertybių registrą. Pastatą reikia skubiai restauruoti.

Sausio 11 d. LŽB įvyko Živilės Juonytės knygos „Izraelis ir jo žmonės: viena šalis, daug veidų“ pristatymas.

Sausio 14–28 d. Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos III aukšto galerijoje veikė Savicko dailės mokyklos parengta paroda, skirta Šiaulių apskrities žydų bendruomenės atkūrimo 30-mečiui.

Sausio 17 d. Amerikos žydų komiteto (angl. *AJC*) vadovas ir delegacija baigė dviejų dienų vizitą Lietuvoje. AJC generalinio direktoriaus David Harry vadovaujama delegacija susitiko su užsienio reikalų ministru Linu Linkevičiumi, Seimo pirmininku Viktoru Pranckiečiu, JAV ambasadore Anne Hall, Izraelio misijos vadovo pavaduotoja Efrat Hochstetler ir su AJC partnerės – LŽB – pirmininke Faina Kukliansky.

Sausio 18 d. Kauno m. sav. Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje vyko Abraomo Mapu 210-ųjų gimimo metinių paminėjimo vakaras „Abraomas Mapu – rašytojas, mokytojas, kaunietis“.

Skulptūrinė kompozicija, skirta A. Mapu įamžinti

Sausio 25 d. Šilalės r. savivaldybėje lankėsi LŽB vykdančiasis direktorius Renaldas Vaisbrodas ir paveldosaugininkas Martynas Užpelkis. Susitikime su meru Jonu Gudausku aptarti Kaltinėnų sinagogos išsaugojimo ir tvarkymo darbų, pastato įveiklinimo klausimai. Taip pat kalbėta apie žydų senųjų kapinių tvarkymą ir priežiūrą, diskutuota apie litvakų istorinės atminties išsaugojimą Šilalės rajone. Vėliau Šilalės viešojoje bibliotekoje visuomenei buvo pristatoma Jurgitos Viršilienės ir Hektoro Vitkaus sudaryta knyga „Šilalės krašto žydai: istorija, atmintis ir paveldas“.

Sausio 25 d. LŽB įvyko litvako Emmanuelio Levino knygos „Laikas ir Kitas“ pristatymas. Renginyje dalyvavo knygos vertėjas Viktoras Bachmetjevas, VU Religijos studijų ir tyrimų centro docentės dr. Aušra Pažėraitė ir dr. Danutė Bacevičiūtė, VDU Viešosios komunikacijos katedros dėstytojas Algirdas Davidavičius.

Sausio 26 d. Raseinių r., Ariogaloje, vyko konferencija „Lietuvos miestuose ir miesteliuose gyvenusių žydų istorijos“.

Sausio 26 d. Užsienio reikalų ministerijoje kartu su LŽB paminėta Tarptautinė Holokausto aukų atminimo diena.

Sausio 28 d. LŽB įvyko Holokausto aukų atminimo dienai skirtas renginys, poeto Sergejaus Kanovičiaus, tenoro Ralfailo Karpio ir pianisto Dariaus Mažinto projektas „Apkabinti būtąjį kartinį“.

Sausio 29 d. Kauno m. sav. Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje, Suaugusiųjų vartotojų aptarnavimo skyriuje, vyko Tarptautinei Holokausto aukų atminimo dienai skirta kompozicija „Išgelbėti pasauliai“, buvo rodomos dokumentinio filmo „Vilties etiudas“ ištraukos.

Vasario 11 d. Šiauliuose, Kane's arenoje, įvyko jau 9-asis turnyras, kurį Šiaulių apskrities žydų bendruomenė organizuoja a. a. Liovos Taico atminimui. Šiais metais turnyre į įvairias sporto šakų rungtis buvo registruota per 120 sportininkų, o kartu su sirgaliais renginyje dalyvavo daugiau nei 200 žmonių.

Vasario 13 d. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus kvietė į knygų autoriaus ir iliustratoriaus, karikatūristo Iljos Bereznicko kūrybos parodą „Būtų liūdna, jei nebūtų linksma“, skirtą menininko 70-mečiui.

Vasari Kultūros vertybių registras papildytas medine dviejų aukštų Varėnos sinagoga, esančia Jono Basanavičiaus g. 14, Varėnoje. Medinė sinagoga yra unikali Lietuvos nekilnojamojo paveldo ir svarbi Varėnos žydų istorijos dalis.

Vasario 15 d. LR prezidentė Dalia Grybauskaitė ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu apdovanojo poetą, Šeduvos žydų memorialinio fondo steigėją Sergejų Kanovičių.

S. Kanovičius atsiima ordiną „Už nuopelnus Lietuvai“

Vasario 15 d. Vilniuje, Tautinių bendrijų namų svetainėje, atidaryta paroda „Lietuvą kūrėme kartu“, skirta visuomenei pristatyti Lietuvoje gyvenančias tautines bendruomenes ir jų indėlį į Lietuvos valstybingumo formavimą, kovą už nepriklausomybę, Lietuvos kultūros puoselėjimą ir tarptautinį pripažinimą.

Vasario 25 d. Vilniaus knygų mugėje įvyko Icchoko Rudaševskio „Vilniaus geto dienoraščio“ lietuviškojo leidimo pristatymas.

Vasario 26 d.–kovo 26 d. Pakruojo „Žemynos“ pagrindinėje mokykloje eksponuojama tarptautinė keliaujanti edukacinė paroda „Leiskite man būti savimi...“ apie Annos Frank gyvenimo istoriją.

Vasario 25 d. VDU Didžiojoje auloje vyko 2017 metų Tolerancijos žmogaus ir Leonido Donskio premijos įteikimo ceremonija, rengiama Sugiharos fondo „Diplomatai už gyvybę“. 2017-ųjų Tolerancijos žmogumi tapo rašytojas Marius Ivaškevičius. Pirmoji Leonido Donskio premija Sugiharos fondo valdybos ir Jolantos Donskienės sprendimu skirta istorikui, profesoriumi Sauliui Sužiedėliui.

Vasario 27 d. Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus Tolerancijos centre atidaryta paroda „Mes žiūrime į juos, jie žvelgia į mus. Rafaelis Chvolesas: vilniečių portretai 1945–1959 m.“. Paroda veiks iki gegužės 27 d. Dailininko sūnus dalį paveikslų žada padovanoti centrui.

Vasario 28 d. Vilniaus Choralinėje sinagogoje Vilniaus, Kauno ir kitų bendruomenių žydai pasitiko vieną iš linksmiausių švenčių – Purimą.

Kovo 3 d. LR Seime 24-ąją kartą įvyko tradicinės šachmatų varžybos „Lietuvos Respublikos Seimo taurė – 2018“, skirtos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti. Komandiniame turnyre „Makabi Rositsan“ komanda užėmė 5 vietą iš 17 žaidusių komandų. 7 vietą iš 106 dalyvių užėmė Borisas Rositsanas, FIDE meistras. Šiaulių žydų bendruomenės atstovas Danielis Šeras tapo vaikų iki 10-ies metų varžybų nugalėtoju, o bendrose varžybose tarp visų vaikų buvo antras.

Kovo 7 d. LR prezidentė Dalia Grybauskaitė įteikė padėkos raštus tarptautiniuose konkursuose nugalėjusiems Lietuvos muzikams. Pagerbtas ir Kauno žydų bendruomenės narys klarnetininkas Rokas Makštutis.

Kovo 14 d. LŽB minint Abos Kovnerio – žydų pasipriešinimo dalyvio, rašytojo ir kovotojo – 100-metį atidengta atminimo lenta.

Kovo 15 d. LŽB įvyko smuikininkų Boriso Traubo, Boris Livschitz ir pianistės Rūtos Mikelaitytės-Kašubienės koncertas „Maži pokalbiai“.

Kovo 18 d. Kauno m. daugiafunkcio sporto ir pramogų komplekso „Girstutis“ baseine vyko Lietuvos žydų sporto klubo „Makabi“ plaukimo varžybos, kuriose dalyvavo plaukikai iš Vilniaus, Kauno, Panevėžio miestų ir pirmą kartą – Šalčininkų ir Izraelio studentai, kurie mokosi Kauno universitetuose.

Kovo 28 d. Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje parodytas restauruotas Ewald André Dupont filmas (1923) su modernia Philippe Schoeller muzika, kurią gyvai atliko Daniel Grossmann diriguojamas „Orchester Jakobsplatz München“.

Lietuvos žydų bendruomenė (LŽB) pavasarį pasitiko tęsdama senus darbus ir pradėdama naujus, pasisėmusi naujų idėjų ir įkvėpimo. Verta prisiminti leidinio „Beigelių krautuvėlė“ ištakas, siekiančias 2013 m. „Beigelių krautuvėlė“ – LŽB inicijuotas projektas, kurį įgyvendinti noriai ėmėsi jauni sumanūs žmonės. Jis skirtas tolerancijai ugdyti, žydų kultūros sklaidai ir pažinimui, sulaukęs ir toliau sulaukiantis didelio Jūsų susidomėjimo. Esame dėkingi už palaikymą ir kartu puoselėjamą žydiškąją kultūrą.

Nors ir nepavyko išvengti vidinio susiskaidymo ir problemų, kurias teko spręsti pasitelkiant teismines priemones, LŽB kultūrinis ir dvasinis pakilimas, besikeičiantis visuomenės požiūris į Holokaustą ir žydų kultūros pažinimo tema skatina mus nesustoti ir nenuleisti rankų, susitelkti darbui bendruomenės ir tarpkultūrinio dialogo labui.

Džiaugiamės, kad pagaliau įgyvendinome ilgai brandintą projektą – išleidome Vilniaus geto metraštininko Icchoko Rudaševskio dienoraštį lietuvių ir jidiš kalbomis. I. Rudaševskio palikimas buvo pristatytas Vilniuje, Alytuje, tęs kelionę Kaune ir kituose

Lietuvos miestuose, gegužę numatoma knygą pristatyti Izraelyje. LŽB I. Rudaševskio paminklas Vilniaus getui ir jidiš kultūrai yra labai brangus, todėl džiaugiamės, kad jo svarbą įvertino ir Lietuvos visuomenė.

Kitas svarbus darbas – LŽB kartu su partnerėmis organizacijomis parengtos *Rekomendacijos dėl veiksmų kovojant su antisemitizmu ir romafobija Lietuvoje*. Tikimės, kad šis projektas, įgyvendintas su EVZ (Vokietija) fondo parama, turės tęstinę reikšmę numatant tolesnes kovos su antisemitizmu ir romafobija kryptis Lietuvoje ir Europoje.

LŽB taip pat negalėjo ignoruoti LR ūkio ministerijos pateiktą LR vartotojų teisių apsaugos įstatymo pataisų, kuriomis numatoma drausti mažmeninę prekybą prekėmis, kuriomis „iškraipomi Lietuvos istoriniai faktai, menkinama Lietuvos istorija, nepriklausomybė, teritorinis vientisumas ar konstitucinė santvarka“. Tokių pataisų priėmimas primintų prastą kaimyninių šalių pavyzdį ir keltų pagrįstą nerimą dėl visuomenės narių galimybių disponuoti pamatine saviraiškos laisve ir, tikėtina, apsunkintų istorinio teisingumo siekių įgyvendinimą.

Minėti įstatymo pakeitimai galimai turėtų neproporcingai didelę neigiamą reikšmę potencialioms diskusijoms, susijusioms su lietuvių vaidmeniu vykdant Holokaustą, skatintų eiti prie vienintelio, valstybiniu lygmeniu centralizuoto ir „priimtino“ Lietuvos istorijos įvykių vertinimo, kuris būtų naudingas ne realiam istorijos pažinimui, o taptų cenzūruota jo interpretacija.

Taip pat bendruomenės reakcijos sulaukė ir A. Hitlerio gimtadienio proga pasirodžiusios vėliavos su nacistine simbolika viešose Vilniaus erdvėse. Tai primena mums, kad kovos su antisemitizmu klausimas tebėra svarbi aktualija.

2018-ieji žymi daug svarbių sukačių, todėl šiuo metu LŽB prasideda intensyvus paruošiamųjų darbų etapas. 2018-ųjų rugsėjis bus ypatingas, nes bus minimos Vilniaus geto sunaikinimo 75-osios metinės. Minint šią skausmingą sukaktį svarbu ne tik prisiminti Holokausto aukų netektį, bet ir švęsti žydiškojo gyvenimo Lietuvoje palikimą, būti su išlikusia gyva Lietuvos žydų bendruomene. Gruodį minėsime Lietuvos sionistų organizacijų, parėmusių Lietuvos valstybingumo siekius, šimtmetį, kuris taps prasmingu baigiamuoju akcentu Valstybės atkūrimo jubiliejaus metais. Taip pat rengiame programą jau tradicine tapusiai Europos žydų kultūros dienai.

Toliau puoselėkime senas ir kurkime naujas geras tradicijas kartu. Tikiuosi, kad LŽB ir toliau viensys bendri tikslai, sutelkiantys veiklai, nukreiptai į kovą su antisemitizmu, žydų kultūros, religijos ir istorijos saugojimą ir pažinimą, bendruomenės stiprinimą. Būkime kartu, būkime vieningi.

Faina Kukliansky,
LŽB pirmininkė

SIONIZMO 120-osios metinės

*Tol kol širdies gelmėse
Žydo siela ilgisi
Ir tolyn į Rytus,
Į Sioną žvelgia akis*

*Mūsų viltis vis dar neprarasta
Dviejų tūkstantmečių viltis
Būti laisviems savo žemėj
Siono ir Jeruzalės žemėj*

Naftali Herz Imber, 1876 m.

Sionizmas (pagal Siono kalną Jeruzalėje) – politinis judėjimas, siekiantis žydų tautos suvienijimo ir atgimimo jų istorinėje tėvynėje – Izraelio žemėje (*Erec Israel*), taip pat ideologinė koncepcija, kuria grindžiamas šis judėjimas. Sionizmo ideologija jungia skirtingos orientacijos judėjimus – nuo kairiųjų socialistų iki religinių ortodoksų. Iki Antrojo pasaulinio karo sionizmas buvo vienas iš pagrindinių visuomeninių ir politinių žydų tautos judėjimų (kartu su darbininkų judėjimu – Bundu, siekusi kultūrinės autonomijos, ir teritorializmu). Sionistų judėjimas turėjo tikslą išspręsti „žydų problemą“, laikydamas ją tautinės mažumos, bejėgės tautos, kurios likimas – pogromai ir persekiojimas, neturinčios savo namų, visur diskriminuojamos, pabrėžiant jos svetimumą, problema. Sionizmas bandė išspręsti šią problemą grąžinant žydus į „istorinius namus“ Izraelio žemėje.

Nuo XVIII a. Vilnius keletą šimtmečių darė įtaką žydų gyvenimui atokiausiuose kraštuose, ir ši unikali Lietuvos Jeruzalės įtaka įvairiose srityse juntama ir šiandien. Vilnius buvo pasauliniu religinio, rabinų ir pasaulietinio Europos švietimo, taip pat politinių judėjimų ir partijų centru.

Anot prof. Mejerio Šubo, Vilniaus Gaonas – Elijahu Ben Solomon Zalman (1720–1797) – reiškė tvirtą įsitikinimą,

kad žlugusi žydų valstybė būtinai bus atkurta Izraelio Žemėje. 1823 m. grupė Vilniaus Gaono pasekėjų persikėlė į Palestiną ir apsigyveno Jeruzalės, Cfato (Safedo) ir Chebrono miestuose. Jeruzalėje jie įkūrė vadinamąją „Fariziejų draugiją“ (Kolelha'perušim), kuri skleidė mesianistines

Vilniaus Gaonas Elijahu ben Solomon Zalman (1720–1797)

nes Vilniaus Gaono idėjas ir Talmudo studijavimo metodiką. Šventai tikėjo, kad dešimt Izraelio genčių, išstremtų į Babiloniją, nedingo, neištirpo tarp tenykščių gyventojų. Jie manė, kad šios gentys vėliau persikėlė už paslaptingos Sambationo upės, kuri yra pasaulio pakraštyje, ir ten atkūrė Izraelio valstybę. Buvę vilniečiai hebrajiškai parašė laišką menamos valstybės valdovui, kuriame aprašė sunkią Rytų Europos žydų socialinę politinę padėtį, savo vargus Palestinoje ir prašė materialios paramos. Laiške labai giriamai Lietuvos žydai ir Vilniaus Gaonas kaip dvasinis jų vadas. Valdovui siūloma atsiųsti į Palestiną ir Vilnių savo įgaliotinius, kad paimtų Vilniaus Gaono raštus ir išplatintų juos tarp šių dešimties genčių. Su šiuo laišku 1832 m. į Indiją iškeliavo buvęs vilnietis Dovydas Chaimas Katanas ir du jo bičiuliai.

Garsiajam Kauno rabinui Icchokui Elchanonui Spektorui (1817–1896) įsakius, 1869 m. Ukmergėje buvo nutrauktas Moshe Leib Lilienblum fanatikų persekiojimas. Prasidėjus žydų emigracijai iš Rusijos, I. E. Spektoras palaikė *Chovavei Cion* (Siono mylėtojų draugija) ir tai prisidėjo prie šio judėjimo prestižo augimo. Tačiau I. E. Spektoras atsakė pasiūlymo būti 1887 m.

Icchokas Elchonenas Spektoras (1817–1896)

Icchak Levitan, „Kelyje į Sioną“, 1890 m.

Druskininkuose vykusios *Chovavei Cion* konferencijos garbės globėju. Po to, kai šis judėjimas buvo plačiai pri pažintas, I. E. Spektoras pareiškė, kad apsigyventi Izraelio Valstybėje yra religinė žydo pareiga ir pasirašė kreipimąsi, raginantį aukoti pinigus tam tikslui sinagogose Jom Kipuro išvakarėse.

Bendraja prasme sąvoką „sionizmas“ pirmą kartą pavartojo Natan Birnbaum 1892 m. sausio 23 d. per diskusiją Vie-

JAV istorikas ir apžvalgininkas Walter Laker suformulavo 13 tezių, atskleidžiančių sionizmo judėjimo esmę:

1. Sionizmas – tai reakcija į antisemitizmą.
2. Antisemitizmas mirtiną formą įgavo Vidurio Europoje, kur palyginti negausios žydų bendruomenės buvo labiausiai asimiliuotos.
3. Sionistai didžiausiu žydų tautos priešū laikė asimiliaciją.
4. Sionistų sėkmės galimybė atsirado po Pirmojo pasaulinio karo.
5. Kadangi sionizmas palyginti su kitais tautiniais judėjimais atsirado vėlai, sionistai turėjo mažai laiko ir išteklių savo tikslams pasiekti.
6. Sionistai neturėjo nei pinigų, nei karinės galios ar politinės įtakos, jų rankose buvo tik moraliniai argumentai.
7. Žydų Valstybė atsirado tada, kai išgelbėti Europos žydus jau buvo nebeįmanoma.
8. Iki 1930 m. sionistų lyderiai nesuprato, koks yra svarbiausias organizacijos tikslas.
9. Žydų ir arabų konfliktas buvo neišvengiamas, nes arabai negalėjo susitaikyti su žydų valstybės atsiradimu.
10. Arabų požiūriu, sionistų judėjimas reiškė agresiją, o žydų imigracija – invaziją.
11. Sionizmą kritikavo žydai ultraortodoksai, asimiliacijos šalininkai, ir ekstremalūs kairieji.
12. Pagrindinė sionizmo silpnoji vieta buvo tai, kad judėjimo siekiamas įgyvendinti aplinkybės niekada nebuvo palankios.
13. Svarbiausias sionizmo tikslas buvo dvigubas: atkurti pagarbą žydams ne žydų akyse ir atkurti žydų tautos gimtuosius namus, kad žydai „gyventų kaip laisvi žmonės savo žemėje ir ramiai numirtų savo namuose“ (T. Herzl).

noje. Pirmieji praktiniai žydų valstybės sukūrimo planai buvo išdėstyti 1862 m. rabino Zvi Hirsch Kalischer knygoje „Ieškant Siono“ ir Mozės Hes knygoje „Roma ir Jeruzalė“.

XX a. pirmojoje pusėje sionizmo ideologijoje susiformavo keletas pagrindinių krypčių, iš kurių ryškiausias buvo socialistinis sionizmas, revizionistinis sionizmas ir religinis sionizmas. Socialistinio sionizmo krypties įkūrėjas yra Nachman Syrkin (1868–1924), kuris išplėtojo M. Hes idėjas straipsnyje „Žydų klausimas ir žydų socialistinė valstybė“ (1898 m.), įrodinėdamas, kad sionistinis judėjimas galėtų būti sėkmingas tik tuo atveju, jei žydų valstybė bus „pagrįsta teisingumu, išmintingu planavimu ir socialiniu solidarumu“.

Sionizmo ideologinę kryptį, vadinamą „revizionizmu“ (turima omenyje, kad šios sionizmo ideologinės krypties šalininkai atliko sionistų socialistų ideologijos, kuri XX a. pradžioje buvo dominuojanti sionistų judėjime), peržiūrėjo (atliko reviziją), ir atstovavo jai Vladimir (Ze'ev) Žabotinski (1880–1940). Po jo mirties sionistams revizionistams vadovavo litvakas iš Kauno, politikas ir žurnalistas Naftali Herzl Rozenblum (1903–1991). Pagal sionistų revizionistų pažiūras, žydų valstybės ekonomika turi būti grindžiama vien tik laisvosios rinkos principais. Iki XX a. vidurio ši sionizmo kryptis buvo antraeilė, bet vėliau sionistų revizionistų įtaka gerokai išaugo, ir atstovaujanti šiai ideologinei kryptčiai partija „Herut“ (vėliau „Likud“) ilgą laiką buvo viena iš valdančiųjų partijų Izraelyje.

Sionizmo ideologinę kryptį, vadinamą „religiniu sionizmu“, suformulavo rabinas Avraham Icchok Kook (1865–1935), svarbiausias XX a. pradžios religinis autoritetas, buvęs vyriausiasis Izraelio šalies rabinas 1921–1935 m. Jis teigė, kad sionizmas ne tik neprieštaruja ortodoksiam judaizmui (kaip tuo metu manė daugelis ir iki šiol mano kai kurie rabinai ultraortodoksai), bet, priešingai, turėtų tapti judaizmo atgimimo pagrindu. Šios ideologijos šalininke daugelį metų buvo nacionalinė religinė partija „Mafdal“, vėliau tapusi bloko „Ichud Leumi“ („Nacionalinė vienybė“) dalimi.

Pasaulio sionistų organizacijos įkūrėju, žydų valstybės skelbėju ir politinio sionizmo ideologijos kūrėju tapo Theodor Herzl (1860–1904) – žydų visuomenės ir politinis veikėjas, savo

Avraham Icchok Kook (1865–1935)

Theodor Herzl (1860–1904)

programą išdėstęs knygoje, pavadintoje „Žydų valstybė. Šiuolaikinio žydų klausimo sprendimo patirtis“ (*Der Judenstaat*) ir išleistoje 1896 m. Kartu su Oskar Marmorek ir Maks Nordau jis Bazelyje organizavo pasaulio sionistų kongresą (1897 m. rugpjūčio 26–29 d.) ir buvo išrinktas Pasaulio sionistų organizacijos prezidentu. T. Herzl nenumatė arabų ir žydų konfliktų ir laikėsi požiūrio, kad arabai, gyvenantys Palestinoje, su malonumu sveikins naujus žydų gyventojus.

David Wolffsohn (1856–1914), ankstyvojo sionizmo veikėjas, T. Herzl bendražygis, antrasis Pasaulio sionistų organizacijos pirmininkas, Kolonijinio žydų banko vadovas, gimė Darbėnų gyvenvietėje (Kretingos r.). Rengdamasis pirmajam pasaulio sionistų kongresui, jis pateikė du pasiūlymus: patvirtinti judėjimo simboliu baltai mėlyną audinį, simbolizuojantį taltą – žydų maldos apsiaustą, ir pavadinti narystės mokesį „šekeliu“. Po T. Herzl mirties jis ir toliau išliko vienu iš sionistų judėjimo lyderių, iki 1911 m. buvo pasaulio sionistų kongreso pirmininku ir tęsė T. Herzl politiką ieškodamas politinių sąjungininkų kovoje už žydų valstybės sukūrimą.

David Wolffsohn (1856-1914)

Anot mokslininkės dr. Eglės Bendikaitės, Lietuvoje žydų netraukė etnocentriška lietuvių kultūra, todėl nekilo pavojaus būti asimiliuotiems tautinės daugumos. *Chovavei Cion* būreliai įvairiose Lietuvos vietovėse kūrėsi jau paskutiniaisiais XIX a. dešimtmečiais. 1887 m. birželį Druskininkuose vyko 2-asis minėtos draugijos suvažiavimas. Lietuvos žydai Moshe Leib Lilienblum, David Gordon, Max Emanuel Mandelstamm, Cvi Hirsh Schapira, Yitzhak Goldberg, David Wolffsohn buvo žinomi ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje kaip asmenybės, daug prisidėjusios prie pasaulinio sionizmo ideologijos kūrimo, idėjų propagavimo ir praktinio jų įgyvendinimo.

1919 m. Paryžiaus taikos konferencijos metu žydų delegacijų komitetui įteikta Lietuvos Respublikos vyriausybės deklaracija, kurioje buvo teigiama, kad žydai turi visas politines, pilietines ir tautines teises atsikūrusioje Lietuvos valstybėje. Sionizmo sąjūdis Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, buvo susiskaldęs į konkuruojančias politines sionistų gruputes, daugiau ar mažiau įtakingas įvairiais laikotarpiais, diskutuojančias dėl sionizmo tikslų ir metodų, taip pat dėl santykio su Lietuvos valstybe. 1918 m. pabaigoje Vilniuje vykusio konferencija sujungė Lietuvoje veikusias sionistų organizacijas į vieną Lietuvos sionistų sąjungą. Žydai sionistai išitraukė į Lietuvos valstybės politinį gyvenimą, aktyviai dalyvavo kuriant žydų tautinę autonomiją, pertvarkant kultūrinį ir ekonominį gyvenimą. Di-

džiausią įtaką 3-iojo dešimtmečio pradžioje Lietuvos žydų bendruomenėms turėjo dvi sionistinės partijos: bendrieji sionistai ir sionistai socialistai. Bendrųjų sionistų partija, save laikiusi nuosaikiai liberalios pakraipos partija, vieni-jo gausią įtakingų žydų inteligentijos, žinomų visuomenės veikėjų, dalį. Žydų atstovai, sutikę dalyvauti Laikinojoje Lietuvos valstybės Taryboje savarankiškai ir vėliau patekę į pirmosios vyriausybės sudėtį, buvo Jakobas Vygodskis, ministras be portfelio žydų reikalams, Simonas Rosenbaumas, užsienio reikalų viceministras, Nachmanas Rachmilevičius, prekybos ir pramonės viceministras (visi priklausė bendriesiems sionistams). Žydų tautinei mažumai atstovavusioje Žydų reikalų ministerijoje iki jos uždarymo 1924 m. ir Lietuvos Seime taip pat dirbo bendrųjų sionistų krypties atstovai. Sionistinių pažiūrų žydai atstovavo žydų interesams ne tik Lietuvos valstybės institucijose, bet ir Lietuvos žydų bendruomenės vidaus struktūrose. 1923 m. žydų kahalų atstovų suvažiavime buvo nuspręsta šaukti Lietuvos žydų nacionalinius susirinkimus, kurių delegatai būtų renkami visuotiniu balsavimu. Nacionalinis susirinkimas, vadinamasis žydų Parlamentas, pradėjo darbą 1923 m. lapkritį. Tokio organo, išrinkto visuotiniu balsavimu, dalyvaujant visoms žydų partijoms (išskyrus kraštutinius ortodoksus), sukūrimas buvo precedento neturintis įvykis Europoje.

Markas Tvenas, kuris aplankė Šventąją Žemę 1867 m., rašė, kad visur tuščia ir plika, nėra nei namo, nei medžio ar krūmo... Būtent tuo metu atsirado sionistų šūkis „Žemė be gyventojų – tautai be žemės“. Pirmieji sionizmo ideologai, tarp jų ir pats T. Herzl, arabų klausimo nelaikė reikšmingu. Taip buvo iš dalies dėl to, kad iki sionizmo judėjimo pradžios XIX a. arabų gyventojų skaičius šalyje buvo mažas. 1916 m. Pasaulio sionistų organizacijos pirmininkas Chaim Weizmann su šeichu Faisal, arabų judėjimo lyderiu, pasirašė susitarimą dėl taikos ir geros kaimynystės. Lygiai prieš 70 metų, 1948 m. gegužės 14 d., šie principai buvo paskelbti Izraelio Nepriklausomybės deklaracijoje.

Kai kurios krikščionybės kryptys, pavyzdžiui, dispensacionalistai, žydų valstybės kūrimą suvokia kaip Biblijos pranašysčių įvykdymą. Baptistų pamokslininkas, judėjimo už juodaodžių pilietines teises Jungtinėse Amerikos Valstijose lyderis, Nobelio taikos premijos laureatas Martinas Liuteris Kingas taip pat palaikė Izraelio valstybės atkūrimo idėją.

Vokietijos kanclerė Angela Merkel, kalbėdamasi su žydų leidinio „Jewish Voice from Germany“ žurnalistu, į klausimą, ar antisizionizmas yra teisėtas, atsakė: „Tiems, kurie dalijasi mano nuomone, kad žydai kaip tauta turi apsisprendimo teisę, sionizmas kaip nacionalinis žydų tautos judėjimas yra tos pačios teisės, kurią jo priešininkai bando paneigti, įkūnijimas.“

Parengė
Geršonas Taicas

Adolfas Bolotinas: LŽB reikėtų aksakalų tarybos

Profesorius Adolfas Bolotinas – gerbiamas Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės narys, buvęs Vilniaus žydų bendruomenės pirmininkas. Jis – fizikos mokslų daktaras, profesorius, Valstybinės premijos laureatas, Lietuvos nusipelnęs dėstytojas, Izraelio ir Niujorko Mokslų akademijų narys. Adolfui Bolotinui – 92 metai. Didesnė gyvenimo dalis susijusi su Vilniaus universitetu. Aspirantūra ir mokslų kandidato, vėliau – teorinės ir kvantinės fizikos daktaro disertacijų sėkmingas gynimas. A. Bolotinas paskelbė daugiau nei 350 mokslinių straipsnių, parašė mokymo priemonių ir vadovėlių, taip pat yra monografijų bendraautoris, išugdė per 20 mokslo daktarų. Su žmona Neli užaugino du vaikus. Jam pagarbą reiškia draugai, kolegos, Lietuvos mokslo bendruomenė.

Kalbamės su Adolfu Bolotinu apie žydų bendruomenę ir jo gyvenimą. Profesorius gavo gerą žinią. Netrukus turi pasirodyti knyga „Solution of Certain Problems in Quantum Mechanics“.

Netrukus Amerikoje turi pasirodyti mano knyga, išversta į anglų kalbą. Esu parašęs studentams vadovėlį, kaip reikia spręsti kvantinės mechanikos uždavinius: ne tik apie teoriją, bet ir ką daryti praktiškai, pateikdamas pavyzdžių. Paraginau vieną buvusį savo studentą, kuris dabar gyvena JAV, kad išverstų. Vertimas buvo išsiųstas į man nežinomą leidyklą, iškart gavau atsakymą: „Prašom, mes išleisim per metus, jei norit, dar papildykite.“ Leidykla man sumokėjo pinigų – ne aš mokėjau, kad išleistų. Sudarė sutartį, sumokėjo puikų honorarą.

Profesoriau, Jus matome Lietuvos žydų bendruomenėje, išėjęs į pensiją čia dažniau lankotės. Prisimenate, kaip Jūs atėjote į bendruomenę, kokia buvo pradžia?

Prasidėjus Sąjūdžiui ir atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, atėjau į žydų bendruomenę. Mane išrinko į Vilniaus žydų bendruomenės valdybą, tuo metu bendruomenei vadovavo kompozitorius profesorius Borisas Borisovas (1937–2016). Jis neilgai vadovavo, išvyko į Ameriką, paliko mane tęsti darbą. Buvau išrinktas Vilniaus bendruomenės pirmininku, dirbau juo dvi kadencijas. Kalbu atvi-

rai: buvo sudėtinga, nes jaučiausi nepriklausomas, man nereikėjo nei pinigų, nei atlyginimo, nieko. Vadovavau visuomeninei organizacijai, kurios tikslas – padėti skurdžiai gyvenantiems bendruomenės nariams. Buvo nelengvas metas, ateidavo nemažai neturtingų žydų. Tuomet bendruomenėje būrėsi subrendę žmonės, jaunimas aktyviai dar nedalyvavo. Dabar kaip pensininkas esu žydų bendruomenės Socialinio departamento programos dalyvis, lankausi bendruomenės susibūrimuose, susitinkame bendraamžiai, seni pažįstami, bendraujame, geriame arbatą su skanėstais, aptariame naujienas.

Kokie darbai Jūsų pirmininkavimo laikais rūpėjo labiausiai?

Žydų turto grąžinimo klausimas. Esu tikslųjų mokslų atstovas, tad tikslingai nuėjau į archyvą ir nagrinėjau dokumentus, kuriuose buvo parašyta apie nacionalizuotą, atimtą Vilniaus žydų bendruomenės turtą 1940 m. Skaičiau sovietų valdžios aktą ir įstatymą likviduoti žydų bendruomenę. Dokumentuose labai kruopščiai surašytas visas iš Vilniaus žydų bendruomenės atimtas turtas. Padariau dokumento kopiją. Buvo aprašyti visi atimti namai: kiek aukštų, kambarių, koks žemės plotas... Sąrašas patvirtintas komisijos parašais, bet pinigais turtas neįvertintas. Piniginės lėšos suskaičiuotos pagal bendruomenės kasos duomenis, suma

užfiksuota. Prisimenu sumą banke tarpukariu – 900 000 litų, beveik milijonas. Mano nuomone, atimtas turtas turėjo būti gražintas Vilniaus žydų bendruomenei, bet ne visi nariai sutiko, teigė, kad reikia gražinti visai Lietuvos žydų bendruomenei iš jos atimtą turtą. Kiekvienas turėjo teisę pareikšti savo nuomonę. Tuomet bandymai gražinti turtą nepasisėkė. Pirmininko pareigas ėjau dvi kadencijas. Vėliau bendruomenei vadovauti atėjo Simonas Alperavičius (1928–2014), jis tapo visos Lietuvos žydų bendruomenės vadovu. Buvo sudaryta tarptautinė komisija dėl žydų turto gražinimo. Lietuvos valstybė gražino bendruomeninį ir religinį žydų turtą, įvertinusi jo piniginę vertę.

Kaip vertinate susiklosčiusius nesutarimus tarp žydų bendruomenių? Kaip taisyti padėtį?

Nežinau. Šiuo metu nelabai man prie širdies susidariusi padėtis... Negrąžu, kad kovojama Vilniaus žydų bendruomenėje dėl valdžios. Dabartinė LŽB pirmininkė Faina Kukliansky tinka būti savo poste, ji labai garbingai atstovauja visai bendruomenei, gali visur kalbėti ir reikšti bendruomenės nuomonę. Man asmeniškai tinka tokia pirmininkė. Man atrodo, reikia susitarti, nedaryti gėdos visai žydų bendruomenei. Susitarti, kas valdys bendruomenės turtą, ir viskas. Aš gimiau Ukrainoje. Kai mano šeima pajuto Antrojo pasaulinio karo metais artėjant vokiečius prie Charkovo, su tėvais išvažiavome į Kirgiziją. Ten mokiausi. Prisimenu, vasarą mus išsiuntė šienauti į kolūki. Ten kiekvienas kaimas turėjo aksakalų (Vid. Azijoje *aksakalas* – gerbiamas išmintingas senas žmogus. – red. past.) tarybą. Aksakalų patirtis buvo svarbi net visą kolūkio turtą valdžiusiam kolūkio pirmininkui. Jis visada klausydavo, ką pataria aksakalai, jų susirinkdavo 10–12, tardavosi, nusprendavo, o pirmininkas būtinai turėjo išklausti ir vykdyti jų sprendimą. Manau, kad ir bendruomenėje atėjo laikas pasitarti su patyrusiais.

Siūlytė pasitarti su patyrusiais. Kas jie? Vyriausi amžiumi?

Pagrindinis vaidmuo galėtų tekti vyresnio amžiaus žydams. Jei jie pritaria, jaunimas turi daryti, kaip nuspręsta. Manau, kad Faina Kukliansky yra vyresnė, ji patyrusi, išmano bendruomenės reikalus ir turi sprendimo teisę. Turėtų susirinkti brandžių, gyvenimo patirtį turinčių ne daugiau kaip penkių narių taryba ir susitarti dėl principinių klausimų, paskui sprendimą perduoti funkcionuojančiai tarybai. Reikėtų atskirti dvasinį gyvenimą nuo finansinės ūkinės veiklos.

Ar dabar tinkamas laikas atskirti Vilniaus žydų bendruomenę nuo kitų miestų bendruomenių?

Mano supratimu, – ne. Turi būti viena LŽB, vadovaujanti ūkinei finansinei veiklai. Tokia yra išeitis iš susidariusios padėties.

Kaip atsidūrėte Vilniuje?

Tėvas buvo ekonomistas, gavo paskyrimą dirbti Lietuvoje, iš Kirgizijos čia persikėlėme 1945 m. Kadangi kare buvau sužeistas ir tapau karo invalidu, įstojau mokytis į Vilniaus universitetą (VU). Baigęs studijas dirbau VU laborantu, asistentu, dėstytoju, apsigyniau tais laikais vadintą mokslų daktaro kandidato disertaciją, paskui – teorinės fizikos habilituoto daktaro disertaciją, tapau docentu. Nuo 1967 metų esu VU Fizikos fakulteto teorinės fizikos katedros profesorius.

Jūs dirbote visose žydų bendruomenės grandyse, o dabar lankotės Socialinio departamento Dienos centre, dalijatės nuomonėmis. Kaip čia jaučiatės?

Mane gera čia lankytis. Panašios bendruomenės Lietuvoje daugiau nėra. Žinau, kas vyksta rusų bendruomenėje, ten, tiesą sakant, – daug nesutarimų. Neduok Dieve, jei pas mus taip pasidarytų. Aš dažnai prisimenu Vilniaus universitetą, kuriame dirbau. Turiu daug buvusių studentų, ateinančių manęs aplankyti. Visą gyvenimą dirbau gerame kolektyve. Dažnai pasvarstau, ką dabar sakytų ir kaip vertintų padėtį buvę garsūs Lietuvos akademikai, senosios kartos inteligentai, lietuviška profesūra – jie man buvo pavyzdys. Man keista, kai bendruomenės nariai nesutaria, ima nešioti gaudus, visa tai man nemalonu. Ką tai reiškia? Juk nesąmonė skaldyti susiformavusią bendruomenę dėl finansų. Prisimenu: būdamas Vilniaus žydų bendruomenės pirmininku nesidomėjau finansiniais reikalais, juos tvarkė Lietuvos žydų bendruomenės vadovas S. Alperavičius. Štai kodėl teigiu, kad reikia aksakalų tarybos. Turėtų būti daugiau atvirumo ir viešumo, kad nebūtų vietos paskaloms. Šiuo metu bendruomenė turi daugiau galimybių ir finansiškai tvirčiau jaučiasi. Bendruomenės pastate gražu ir jauku, padarytas remontas, rūpinamasi senjorais, vyksta daug įdomių renginių.

Kalbėjosi Ilona Rūkienė

Pasakojimas apie Jokūbo Kisino iš Panevėžio giminę

Kiekvienas galime domėtis savo gimine ir rinkti istorinę medžiagą, tačiau ne kiekvienam užtektų kantrybės ir ryžto visa tai sudėti į knygą. Būtent taip pasielgė „Beigelių krautuvėlėje“ šį kartą viešintis Eugenijus Simonas Kisinai – Lietuvos karinis veikėjas, karinės terminijos žodynininkas, pulkininkas. Jis kartu su pusbroliu Silvijumi ir jo dukra Juste parašė biografinę apybraižą „Mes – Kisinai: Panevėžio Kisinų pėdsakai“ apie plačią Jokūbo Kisino iš Panevėžio giminę. Ši knyga vėliau buvo išversta į rusų ir anglų kalbas.

Dabar man tenka tik apgailėstauti, kad anksčiau, kol dar buvo gyvi tėvai ir dėdės, mažai su jais bendravau arba neieškojau savo tolimų giminių. Ir negaliu teisintis, kad taip susiklostė gyvenimo aplinkybės, kai beveik pusę savo amžiaus buvau atitrūkęs nuo Tėvynės, kad per daug buvau įsitraukęs į darbus, kūrybą ir pan. Nuo to nukentėjau ne tik aš, bet likau skolingas ir savo šeimai, vaikams ir anūkams. Ir nors savo gyvenimo saulėlydyje (kai jau pradėjau skaičiuoti 90-uosius metus) stengiuosi nors taip grąžinti skolas, kad nors mano palikuonys daugiau žinotų apie savo tėvus, senelius, prosnelius. Taip įžangoje rašo knygos autorius ir kviečia susipažinti, pažinti Kisinų giminę artimiau. Joje yra mokslininkų, karinių veikėjų, medikų, muzikantų, politikų, ekonomistų, teisininkų, verslininkų, pedagogų ir kt.

Knygoje rašote, kad jūsų vaikystė (bent iki 1941 metų) buvo laiminga. Siekdami apsaugoti vaikus nuo geto, jūsų tėvai išsiskyrė. Ar vėliau su mama kalbėdavotės apie tai, kas nutiko Kauno žydams? Kodėl jūsų tėvas buvo išvežtas į Dachau? Kaip į sudėtingą jūsų šeimos istoriją žiūri jūsų vaikai ir anūkai?

Ne, su mama nesikalbėjome apie tai, kas nutiko Kauno žydams. Ji žinojo tik tiek, kad Simonas Kisinai buvo uždarytas Kauno gete. O kas buvo vėliau, – nieko nežinojo, kol jis, pasibaigus karui, grįžo į Kauną. Kai grįžo tėvas ir susitikau su juo tik 1956 m., irgi nieko daugiau nesužinojau iš jo. Nieko jis nepasakojo ir savo sūnui Samueliui iš antrosios santuokos. Jam ir Samuelio motinai Holokausto tema buvo tabu. Per daug skausmingi buvo išgyvenimai, kad juos prisimintų ir pasakotų.

Pabrėžiu, kad Holokausto tema Sovietų sąjungoje buvo uždrausta, apie tai nieko ir niekas nerašė, mokyklose apie tai nebuvo pasakojama. Ir išvis žydai buvo visaip ignoruojami, bent jau aukštesnėse karjeros pozicijose; kariuomenėje buvo draudžiama juos skirti generolais, siųsti tarnauti už Sąjungos ribų, priimti mokytis į daugelį aukštųjų karo mokyklų, jau nekalbant apie Generalinio štabo akademiją. Mano laidoje Leningrado karo akademijoje nebuvo nė vieno karininko dėstytojo žydo ir iš 150 Valdymo fakulteto klausytojų buvo tik du žy-

dai ir vienas lietuvis su žydiškomis šaknimis (tai – aš). Mano vaikai ir anūkai sužinojo apie mūsų šeimos gyvenimą tiktai iš mano pasakojimų. Tačiau ir mano žinios apie Holokaustą, apie žydų ir mano šeimos gyvenimą ir tragediją, kol aš tarnavau sovietinėje kariuomenėje, buvo ribotos. Žinojau tik tiek, kad tėvelis ir dėdė Abraomas kentėjo Kauno gete, kad dėdė Abraomas žuvo Dachau koncentracijos stovykloje. Dar buvau girdėjęs apie *Lietūkio* žudynes ir tiek. Grįžęs į Lietuvą daugiau sužinojau apie dėdę Izidorių. Tačiau apie žydų, taip pat ir šeimos tragediją aš gerokai daugiau sužinojau, kai pradėjau rašyti savo prisiminimų knygą apie Panevėžio Kisinų palikuonis. Suprantama, kad vaikai ir anūkai pasibaisėjo tuo, kas atsitiko žydams fašistinės Vokietijos okupacijos metais, kas atsitiko ir mūsų šeimai. Kartu jie džiaugėsi, kad pavyko išgyventi jų seneliui ir prosneliui Simonui Kisinui ir jo vaikams Eugenijui Simonui ir Ritai, kitiems Kisinų šeimos nariams. Kartu aš ir jie dėkingi tiems lietuviams, kurie, rizikuodami gyvybe, gelbėjo žydus. Ir nesutinku su tais, kurie lietuvių tautą vadina žydšaudžių tauta. Kiekvienoje tautoje yra visokių šunpalaikių, kurių ir žmonėmis nepavadinsi. Bet, ačiū Dievui, jų yra tik maža saujelė, su kuria nevalia tapatinti ir purvinti visą tautą.

Su savo tėčiu buvau susitikęs 1956 m. (aplankiau jį kartu su savo žmona Marija Kaune), 1959 m. – Vilniuje, kur jis buvo atvažiavęs su sūnumi Samueliu. Tai buvo paskutinis mūsų

susitikimas. Tėtis mirė 1965 m., tuo metu aš Chabarovske laikiau stojamuosius egzaminus į Leningrado artilerijos akademiją. Su broliu Samueliu susitikome dar du kartus: 2005 m. Kaune (buvo atvažiuavęs aplankyti tėvo kapą per savo 60-ąjį gimtadienį ir tėčio mirties 40-ąsias metines) ir 2017 m. Charkove. Dabar mes puikiai bendraujame su broliu ir jo šeima, o 2018 m. per šv. Velykas juos Izraelyje aplankė mano dukra Zita ir anūkė Marina. Rengdami knygos vertimą anglų k. (*We are the Kisinas*) glaudžiai bendradarbiavome su Samueliu ir jo dukromis Nurit ir Michal. Teko iš naujo perrašyti visą Samuelio Kisino skyrelį, atsirado daug naujos medžiagos apie Holokaustą išgyvenusius Simono Kisino žmonos Michles ir Samuelio žmonos Rachel giminaičius. Ir visais atvejais gyvi išlikę giminaičiai visai neprasitarė arba labai nenoriai kalbėjo apie patirtus išgyvenimus.

Aprašote gyvenimą miške ir fronto linijos siaubingus vaizdus. Ar gali būti, kad ši nevaikiška patirtis nulėmė vėlesnę profesijos pasirinkimą? Koks buvo Kaunas, kai su motina grįžote iš kaimo, kuriame slapstėtės?

Ne, šie išgyvenimai niekaip nenulėmė profesijos pasirinkimo. Tai įvyko visiškai spontaniškai. Kol buvome kaime, Kaunas beveik nepasikeitė. Mūsų Kaune nebuvo. Viskas, kas buvo sugriauta (elektrinės, tiltai per upes, kai kurios gamyklos) – bėgančios vokiečių kariuomenės darbas. Vienintelis Kauno rajonas – buvusio geto teritorija Vilijampolėje – buvo nunio-kotas gaisro, kurį sukėlė esesininkai, naikindami Kauno getą. Tiesa, daugelis namų ir butų, tarp jų ir mūsų lūšnelė, buvo apiplėšti. Banditai pasinaudojo pabėgusių iš miesto gyventojų turtu. Mieste nebuvo elektros (sunaikintos visos elektrinės), trūko vandens ir pan.

Savo knygoje rašiau: *Ir dabar nerandu atsakymo į klausimą, kodėl pasirinkau karininko profesiją, kodėl nutariau stoti į karo mokyklą...* O buvo taip. 1953 m. birželį gimė sūnus Vladas. Gyvenome lūšnoje. Reikėjo 3 metus eiti privalomąją tarnybą palikus šeimą siaubingomis sąlygomis. Žinojau, kad Vilniuje apsistojusi 16-oji lietuviškoji divizija, kurioje tarnauja daug lietuvių. Gavęs šaukimą nuėjau į karinį komisariatą, o ten sutikau 1-osios Leningrado artilerijos mokyklos atstovą, kuris pasiūlė stoti į šią mokyklą ir mokytis dvejus metus. Komisaras pridėjo, kad baigus karo mokyklą yra didelė tikimybė patekti tarnauti į Lietuvą, o galbūt ir į 16-ąją diviziją. Aš sutikau su šiuo pasiūlymu ir neapsirikau. 1955 m. buvau paskirtas tarnauti Kaune, 10 min. kelio nuo namo, kuriame, man išvykus į karo mokyklą, žmona savo pastangomis gavo butą.

Knygoje daug dėmesio skyrėte savo 32 metus trukusiai tarnybai sovietinėje kariuomenėje, karybos mokslams. Kurį laikotarpį iš tų trijų dešimtmečių Jums šiandien mieliausia prisiminti? Ar kada nors svarstėte, kaip gyvenimas būtų pasisukęs, jei nebūtumėte tapęs profesionaliu kariškiu?

Aš maloniai prisimenu savo studijas Leningrado artilerijos mokykloje ir Leningrado artilerijos akademijoje. Tačiau man mieliausi buvo artilerijos baterija Sachaline ir 849 artilerijos

pulkas Lvove. Čia aš buvau visiškai šeimininkas, dariau viską, ką mokėjau ir norėjau. Manimi tikėjo, todėl netrukėdė. Kareiviai manęs niekaip kitaip nevadino, kaip tik *mūsų kapitonas*. Praėjus daugiau kaip keturiasdešimčiai metų mano kariai socialiniame tinkle *Odnoklassniki.ru* sukūrė grupę *849 savaeigis artilerijos pulkas*, kurioje buvo albumas *Mes tarnavome Kisinui vadovaujant*. Kaip tarnybos metu, taip ir dabar mane kareiviai vadina *Tėvu (Batia)*, įvairiomis progomis ir be progos siunčia laiškus ir net pačių sukurtus vaizdo klipus.

Sunku pasakyti, ką aš būčiau daręs, jeigu nebūčiau tapęs profesionaliu kariškiu. Nors aš 1953 m. gavau vidurinės mokyklos brandos atestatą, bet žinių neturėjau. Net negaliu prisiminti, kiek ir ko kuriose klasėse mokiausi. Turint šeimą reikėtų nepaprastų pastangų siekiant aukštojo mokslo. Tačiau man pavyko nueiti savo garsiojo dėdės Izidoriaus Kisino pėdomis – tai aš ir padariau baigęs tarnybą sovietinėje kariuomenėje. Izidorius – antras po Vaclovo Biržiškos bibliografas, Eugenijus Simonas Kisinas, nors ir neuklu sakyti, – pirmas lietuviškosios karybos terminijos kūrėjas nepriklausomoje Lietuvoje, pripažintas žodynininkas.

2013 m. krašto apsaugos ministras Juozas Olekas įteikė Jums krašto apsaugos sistemos medaļį civiliams „Už nuopelnus“, 2018 m. vasarį gavote Valstybinės lietuvių kalbos komisijos apdovanojimą už lietuvių kalbos puoselėjimą. Skulptūrėlė „Sraigė“ ir diplomai, kuriuos Jūsų vardu priėmė Lietuvos kariuomenės atstovas ats. plk. Jurgis Norgėla ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Redakcinio skyriaus vedėja Jolanta Budreikienė, buvo įteikti už lietuviškos karybos terminijos kūrimą, terminų žodynų rengimą. Tai – tikrai reikšmingas įvertinimas. Iš viso esate parengęs ir išleidęs per trisdešimt vadovėlių, žodynų ir žinytų. Ar dar turite nebaigtų darbų, ateities planų, susijusių su šia sritimi?

Deja, viskas, kas prasideda, turi kažkada baigtis. Lietuviškosios karybos terminijos pagrindus sukūriau parašęs 6 karybos ir karo technikos žodynus ir svariai prisidėjęs prie dar dviejų žodynų (*Enciklopedinis karybos žodynas* ir *NATO terminų aiškinamasis žodynas*, trečiasis pataisytas leidimas) rengimo. Dabar šį mano darbą tęsia talentingas ir darbštus karininkas ir nuostabus žmogus ats. plk. Jurgis Norgėla. Mudu palaikome glaudų ryšį ir tada, kai reikia, visada stengiuosi padėti. Parašytos ir išleistos trys biografines apybraižas. Tačiau jose aprašytas tik vienas – Panevėžio Kisinų atšakos – gyvenimas. O kur dar Chaimo, Nachimo ir Izraelio atšakos. Man dabar žinoma, kad išliko Chaimo sūnus Izidorius Kisinas, su kurio sūnumi (ir Chaimo vaikaičiu) Jefimu Kisinu bandėme atkurti (kol kas nesėkmingai) šios atšakos istoriją. Taigi, jeigu pavyktų daugiau sužinoti apie kitus Panevėžio Kisinus, būtų galima parašyti atskirą knygą arba papildyti jau išleistas knygas. Štai ir visi numatymai, kuriems įgyvendinti reikia ir kitų žmonių pastangų.

*Dėkoju už pokalbį.
Kalbėjosi Radvilė Rimgailė-Voicik*

Šiuo metu Eugenijus Simonas Kisinas kartu su žmona gyvena Charkove, Ukrainoje. Jis toliau tiria savo giminę ir tikisi surasti senelio Jokūbo Kisino pėdsakus Sankt Peterburge. Tikimės, kad mūsų skaitytojai galės kuo nors padėti.

Galbūt knygoje neteisingai nurodyta, kad mano senelis Jokūbas Kisinas gimė Panevėžyje. Greičiausiai jis gimė Sankt Peterburge. Šią versiją patvirtina faktas, kad 1915 m. (vokiečiams okupavus Panevėžį) jis su šeima išvyko į Sankt Peterburgą, iš kur į Panevėžį grįžo 1918 m. Sankt Peterburge liko jo sūnus ir mano dėdė Jefimas (1897–1976, palaidotas Preobražensko žydų kapinėse, sklypas 4–6 st., 259 vieta). Beveik nieko nežinau apie savo dėdės Jefimo Kisino šeimą. Jis turėjo sūnų (vardas nežinomas), o gal ir daugiau vaikų ir anūkų. Sūnus baigė Leningrado medicinos karo akademiją ir tarnavo Tolimųjų Rytų laivyne, gavo jūrų kapitono I laipsnį. Jefimas Kisinas gyveno Sankt Peterburge adresu пр. Стачек, д. 155, кв. 167. Jefimas aplankė savo brolių Simoną prieš jo mirtį Kaune (1964 m.), o 1965 ar 1966 m. pas jį Leningrade lankėsi mano brolis Samuelis.

Mano (kol kas bendrapavardžio) Jefimo Kisino tėvas Izidorius gimė 1911 m. lapkričio 3 d. Sankt Peterburge, o vėliau gyveno Panevėžyje, 1937 m. baigė Vytauto Didžiojo universitetą. Galima manyti, kad jis 1918 m. kartu su tėvu (Jefimo seneliu) Chaimu atvyko į Panevėžį, kur Chaimas Kisinas gyveno Ramygalos g. 78. Ramygalos gatvėje taip pat gyveno Jokūbo Kisino šeima. Krautuves Ramygalos g. 4 dar turėjo Nachimas Kisinas ir Izraelis Kisinas. Galima manyti, kad Jokūbas Kisinas, kaip ir Chaimas Kisinas, gimė Sankt Peterburge ir galbūt yra tikri broliai. O Sankt Peterburge reikia ieškoti Jokūbo ir Chaimo tėvo, kuris gali būti mano ir Jefimo Kisino prosenelis. Chaimas gali būti gimęs apie 1880 m., o jo tėvas – apie 1850–1860 m.

Kylantys klausimai:

- Kur ir kada gimė Jokūbas Kisinas (apie 1870 m. – Sankt Peterburge ar Panevėžyje)?
- Kas buvo Jokūbo Kisino ir Chaimo Kisino tėvas (tėvai)?
- Ar Chaimas Kisinas – tas pats asmuo, kuris gimė Sankt Peterburge ir gyveno Panevėžyje?
- Kokie gali būti Jokūbo, Chaimo, Nachimo ir Izraelio Kisinų giminystės ryšiai?
- Kada Sankt Peterburge gimė Jefimo Kisino sūnus (koks jo vardas?), o gal ir kiti vaikai?
- Kurie yra likę gyvi Jefimo Kisino vaikai, anūkai, proanūkiai ir kaip galima su jais susisiekti?

Kita giminės istorija nusidriekusi už Atlanto. Senelis Jokūbas Kisinas, prasidėjęs pirmajai sovietinei okupacijai, pardavė savo turtą ir emigravo į Jungtines Amerikos Valstijas. Tikėtina, kad mirė apie 1960-uosius ir ten buvo palaidotas. Daugmaž tuo metu mano motina Agota Birutė Jurkevičienė buvo gavusi pranešimą iš JAV apie likusį palikimą. Mama, bijodama, kad dėl šio palikimo gali nukentėti vaikai (gali pakenkti jų karjerai), į pranešimą neatsakė. Nieko apie senelio Jokūbo likimą ir palikuonis nežinau.

Jeigu galite padėti Eugenijui Simonui Kisinui atsakyti į šiuos klausimus, parašykite arba paskambinkite (mob. tel. +380 631 69 7732, el. p. simonas.kisinas@gmail.com).

2013 m. LR krašto apsaugos ministras Juozas Olekas E. Kisinui įteikė krašto apsaugos sistemos medaļį civiliams „Už nuopelnus“

Dukra Zita, anūkė Marina ir brolio Samuelio Kisin šeima: Samuelis ir jo žmona Rachel, dukra Nurit Semo su vyru Eldar, dukromis Shira ir Hani, sūnumi Tal

PASVALIO ŽYDAI.

Tolerancijos pamokos

Pasvalyje (Posvol) iki 1939 m. gyveno apie 180 žydų šeimų. Nemaža bendruomenės dalis emigravo į JAV ir Pietų Afrikos Respubliką, o likusi, deja, atgulė masinėje kapavietėje Žadeikių miške. 2017 m. Europos žydų kultūros dienos minėjimas įvyko ir Pasvalio krašto muziejuje. Pristatyta fotografijų ir dokumentų paroda „Bendrapiliečiai. Žydai Pasvalio krašte“, kurios parengimą rėmė Geros valios fondas. Susirinkusieji dalijosi prisiminimais, žiūrėjo dokumentinius filmus, o parodos sudarytojas ir renginio vedėjas istorikas, muziejininkas Gražvydas Balčiūnaitis pakvietė į pasivaikščiojimą „Žydų gyvenimo pėdsakai Pasvalyje“. Rajono spaudoje skelbiama tekstų, skirtų Pasvalio ir jo apylinkių žydų bendruomenei, mokiniai renka kraštotyrimę informaciją ir kartu su aktyviais pedagogais organizuoja minėjimus. Apie buvusios žydų bendruomenės pėdsakus ir Holokausto edukacijos ženklus kalbamės su istorijos mokytoja Vlada Čirvinskiene iš Pasvalio.

Kas paskatino rinkti ir publikuoti kraštotyrimę medžiagą apie Pasvalio žydus?

Esu savo krašto patriotė, domiuosi krašto istorija nuo vaikystės. Meilę gimtinei paskatino tėvai. Pasvalio žydais pradėjau domėtis, kai tapau istorijos mokytoja, o kraštotyros būrelio „Gimtinė“ veikla, senelių, pasvaliečių pasakojimai padėjo labiau įsigilinti į žydų istoriją.

Be Holokausto vietų, kokie lankytini su žydų kultūra susiję objektai išliko Pasvalyje ir miesto apylinkėse?

Pasvalio senosios žydų kapinės, buvę pirčių pastatai ir kai kurie gyvenamieji namai, gatvės. Pasvalio muziejuje yra eksponuojama Torų, kitų su žydų gyvenimu susijusių eksponatų.

Kiek dėmesio istorijos pamokose skiriate kraštotyrai? Galbūt vaikai turi galimybę dalyvauti užklausinėje veikloje ir tirti gimtąjį kraštą? Kiek dėmesio skiriama tolerancijos temai?

Kraštotyrai skiriame daug dėmesio. Manau, kad mokiniams labai svarbu turėti galimybę dalyvauti užklausinėje veikloje ir tirti gimtąjį kraštą, išgirsti, užrašyti senų žmonių prisiminimus. Nemažai dėmesio skiriama tolerancijos temai. Mokykloje su mokiniais įkūrę kraštotyros būrelį „Gimtinė“, ėmėme aktyviai dalyvauti įvairiuose rajono, respublikos, tarptautiniuose konkursuose. Mokiniai labai smalsūs, aktyvūs, mūsų darbai visuomet puikiai įvertinami. Didelį postūmį turėjo konkursas „Mūsų senelių ir prosenelių kaimynai žydai“, Lietuvos žydų genocido dienos minėjimo renginiai ir ekskursijos po Lietuvą „Čia gyveno žydai“

(Pasvalys, Vilnius, Kėdainiai, Kupiškis, Panevėžys, Kaunas, Plungė, Radviliškis ir kt.).

2017 m. Pasvalyje vyko Europos žydų kultūros dienos renginiai. Kokių dar su žydų kultūra susijusių renginių būta Pasvalyje pastaraisiais metais?

Lietuvos žydų genocido dieną lankome senąsias Pasvalio žydų kapines ir Holokausto masinių laidojimų vietas. 2017 m. gegužės 30 d. mano vadovaujami Pasvalio Lėvens pagrindinės mokyklos kraštotyriminkai dalyvavo Kupiškio Povilo Matulionio progimnazijoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Kupiškio žydų bendruomenė. Praeities ir dabarties sąsajos“, parengė ir pristatė aplanką ir stendą „Pažadėtosios žemės tautos pėdsakai Pasvalyje“.

Kalbino Radvilė Rimgailė-Voicik

Fotografijų ir dokumentų paroda „Bendrapiliečiai. Žydai Pasvalio krašte“

PASVALIO ŽYDAI: visuomeninis gyvenimas, papročiai ir tradicijos

1497 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras Jonui Grotui leido Svalios ir Lėvens upių santakoje statyti parapijos bažnyčią ir kurti naują Pasvalio miestą. 1600 m. Pasvalyje iš 90 užregistruotų miestelėnų tik dvi šeimos buvo žydų, nuo XVII a. antrosios pusės jų kūrėsi vis daugiau. Tarp miestelėnų aštrėjo įtampa. Yra žinoma, kad 1671 m. buvo nužudytas ir į upę įmestas žydas Jozefovičius. Įtariamas krito ant Gentvilos, kuris turbūt ir pakurstė H. Palubinsko ietininkus išniekinti Pasvalio bažnyčią – sienas apšlakstyti ožių bei avių krauju ir apkaltinti ta piktadaryste žydus. Tačiau kapitula žydus apgynė ir neleido jų šaukti į vaivadijos teismą Trakuose.

1775 m. Pasvalio parapijoje ir miestelyje gyveno 430 žydų, kurie Pasvalyje turėjo sinagogą, valdė sklypus prie turgavietės. Keturiuose turgavietės kraštinėse buvo 18 sodybų (1 kataliko, 17 žydų), Biržų g. – 38 (31 katalikų, 7 žydų), Palėvens g. – 28 (21 katalikų, 7 žydų), Vilniaus g. – 19 (12 katalikų, 7 žydų), Svalios g. – 18 sodybų (15 katalikų, 3 žydų), be to, joje dar buvo žydų kahalų namai, sinagoga, Pumpėnų g. – 27 (25 katalikų, 2 žydų). Tad iš viso miestelyje buvo 164 sodybos (121 katalikų, 43 žydų). 1839 m. Pasvalyje buvo 55 krikščionių ir 25 žydų sodybos.

XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios valstybės suirutė, karai ir svetimų kariuomenių įsiveržimas, be abejo, palietė ir Pasvalį. Praėjus šiek tiek laiko po karo ir maro, Pasvalyje buvo nedaug gyventojų, tad nebuvo kam remontuoti dvaro. Norintieji įsikurti miestelyje aštuonerius metus buvo atleidžiami nuo mokesčių. Miestelėnai pradėjo keltis prie Pumpėnų vieškelio. Čia Pasvalio žydai savo lėšomis statė naują malūną, galima manyti, jog tai – vėlesniuose inventoriuose žymimas mažesnis malūnas prie Svalios upės, nes kaip tik netoli jo vėliau įsikūrė žydų religinis centras – buvo pastatyta sinagoga ir kiti bendruomenės pastatai, kapinės (Svalios g.).

1835 m. liepą žydo Maušos Faivelovičiaus namuose, kai jo žmona Rėvka su valstiete Rozalija Petrauskiene darė žvakes, užsidedė riebalai ir troba. Sudegė dar keturių kaimynų namai, o ugniai persimetus į kitą Lėvens krantą (nes buvo didelis vėjas) – klebonijos klojimas, svirnas ir valstiečio Abrakausko klojimas. Upytės teismas moterų nebaudė, tik liepė būti atsargesnes su ugnimi.

1854 m. Pasvalyje gyveno 1186 žmonės, iš jų 521 buvo laikinai gyventojas, 559 buvo katalikai, 598 – žydai ir karaimai,

824 buvo žemdirbiai, 78 – prekybininkai, 55 – amatininkai. Miestelyje vykdavo mugė, kurios metu buvo prekiaujama indais, ratais, odomis, galvijais ir kitkuo, turgūs būdavo rengiami ketvirtadieniais.

1923 m. žydai sudarė beveik 8 proc. visų Pasvalio rajono gyventojų. Pasvalyje prieš Antrąjį pasaulinį karą gyveno apie 300 žydų, jie daugiausia vertėsi prekyba (iš užregistruotų 15 parduotuvių tik viena priklausė ne žydui), fotografija, batsiuvyste, kalvyste, buvo advokatai, gydytojai. Be to, žydai laikė smukles, geriausia Pasvalio smuklė priklausė žydui Elijui. Pasvaliečiai prisimena linų ir javų supirkėją Leibą Aizikovičių, pirklius Mejerį, Barselį, Šliomą ir Leilą Zakus, gydytoją Borisą Bumšlaką. Pasvalyje Jochenonas Feldmanas turėjo elektros stotį, prekiaavo geležimi, Icikas Chaitas vertėsi fotografijos amatu, radijo aparatų prekyba. Dovydas Kiršonas buvo advokatas, mokytojas, visuomenininkas. Samuelis Utianskis buvo miško pirklys, o Samuelis Traubė pirkto ne tik mišką, bet supirkdavo iš žmonių ir grūdus, kuriuos veždavo į Panevėžio geležinkelio stotį.

Daugelis žydų keliaudavo po kaimus su arklių tempiamais vežimais ar patys tempdavo nedidelį vežimėlį ir pardavinėjo adatas, sagas, siūlus, indus, šukas, šaukštus, peilius, muilą, kvėpalus. Jeigu šeimininkė imdavo daugiau prekių, negu turėdavo atliekų (nudėvėti drabužiai, apavas, kaulai, metalo atliekos ir kt.), jai tekdavo pridėti sūrį ar net gaidelį. Šioje prekyboje pinigai beveik nebuvo naudojami. Taip daugiausia prekiaavo senyvo amžiaus žydai, vadinami „škarmalniniais“, juos valstiečiai laikė savais žmonėmis.

Pasvalio žydai buvo labai vieningi. Tarp jų nebuvo veltėdžių. Jie neturėjo reikalų su teismu. Supirkinių kainas jie nustatydavo turgadienio išvakarėse susirinkę į sinagogą. Daugelis žydų buvo pasiturintys. Pas juos dirbdavo ir padėdavo namų ruošoje lietuvaitei, o žydų merginos dirbti pas svetimus žmones neidavo. Žydai buvo gana išdidūs, bet ir draugiški, išsilavinę, labai nuoširdūs žmonės. Tarp jų mažai būdavo girtuoklių, rūkalių, chuliganų. Dažnai žydai minimi kaip darbuotojai, protinai, išsilavinę žmonės. Kadangi dauguma žydų buvo pirkliai, jie dažnai žmonėms padėdavo, pasitikėdavo jais. Iš Latvijos atveždavo ir Pasvalio krašte prekiaudavo žuvimi, riestainiais. Jei pirkėjai neturėdavo pinigų, žydai prekes parduodavo „ant bargo“, t. y. skolon, o kartais skolas ir nurašydavo.

Vieną kartą per metus žydai eidavo „išsipurtyti“ visų savo nuodėmių. Nuėję prie upelio, ant tilto išversdavo savo kiše-

nes, tikėdavę taip atsikratę nuodėmių. Šeštadieniais nė vienas žydas nedirbdavo. Neturėjo teisės nei žvakės užpūsti, nei atrakinti įstaigos ar parduotuvės durų. Tą padaryti prašydavo kitos tautybės žmonių. Šeštadieniais negalėdavo nė vandens iš šulinio atsinešti. Taip jie gerbė ir puoselėjo tradicijas.

Žydų vaikai, kaip ir lietuvių, eidavo į mokyklas. Iš pradžių eidavo į pradinę mokyklą (1–4 skyriai), toliau mokėsi kartu su lietuviais – Pasvalio Petro Vileišio mokykloje (dabar gimnazija), o kas norėjo – važiavo mokytis į Panevėžio žydų gimnaziją. Žydų jaunimas kartu su lietuviais rengdavo įvairius vaidinimus, dalyvaudavo karnavaluose. Pasirodydavo sumaniai ir išradingai.

Senoliai tragišką Pasvalio žydų likimą prisimena su ašaromis. Pasakojo, kad po masinių žudynių Žadeikių miške net pakelės karklai pražydo raudonai. Saugodami Pasvalio

žydų atminimą rinksiame kraštotyrinę medžiagą ir užrašinėsim žmonių pasakojimus apie Pasvalio žydus. Ir tikėsime prie Jungtinių Tautų Organizacijos pastato Niujorke iškaltais Izaijo (Iz 2,4) žodžiais, t. y. pranašyste apie taiką visoje Žemėje: „Jis teis tautas ir sudraus daugelį tautų. Jie perkals savo kardus į noragus ir ietis į pjautuvus. Tautos nebekariaus tarpusavyje ir nebesimokys kariauti.“

*Parengė istorijos mokytoja
Vlada Čirvinskiene*

Šaltiniai:

Užaugau Pasvaly, Antanas Apinys ir kt., 1998.

Kraštotyrinė medžiaga *Žmonių prisiminimai apie Pasvalio žydus*, užrašė kraštotyros būrelio „Gimtinė“ nariai ir vadovė Vlada Čirvinskiene.

Gerosios patirties sklaida modernėjančioje XXI a. mokykloje [straipsnių rinkinys], Vlada Čirvinskiene, 2017.

Pasvalio žydai buvo labai geri. Apie tai visuomet pasakodavo mūsų mamytė Marija Morkūnienė, kuri daug metų tarnavo pas žydus. Ji tvarkydavo kambarius. Pas žydus tarnavo daug merginų pasvaliečių. Jos atlikdavo visokius darbus: vienos gamindavo valgį, kitos skalbdavo ir lygindavo drabužius. Žydai niekada nėra priekaištavę mamai M. Morkūnienei dėl atlikto darbo. Visuomet gerai užmokėdavo ir dar už sąžiningumą apdovanodavo. Kartą net šilkinės kojines padovanojo.

Prasidėjus karui, vieną dieną didžiulė minia – seni ir jauni, vaikai, su kuriais dar tik prieš kelias dienas bėgiojome miesto gatvėmis ir žaidėme, – buvo varomi per miestą. Klausėme, kur jie žygiuoja. Į darbus, į darbus mus varo, išgirdome atsakymą. Daugumos žydų veiduose buvo matyti liūdesys ir išgąstis. Eidami į pražūtį žydai mėtė į praeivius iš savo rankų maišelius su brangenybėmis – tarsi norėjo naštos nusikratyti ar kam atsidėkoti.

Iš pasvalietės Laimutės Morkūnaitės-Burbienės pasakojimo

Pasvalio hebrajų mokykla ir mokiniai. eilatgordinlevitan.com nuotr.

Pasivaikščiojimas „Žydų gyvenimo pėdsakai Pasvalyje“. pasvalys.lt nuotr.

Pasvalio hebrajų kalbos mokytojai ir mokiniai po vaidinimo mannbarry.net nuotr.

Pasvalio Lėvens pagrindinės mokyklos kraštotyros būrelio „Gimtinė“ nariai su vadove istorijos mokytoja metodininke Vlada Čirvinskiene

Neta Alon – ryškiausia LŽB sportininkė

Neta Alon – jaunoji stalo tenisininkė, garsinanti Lietuvą, LŽB ir Lietuvos „Makabi“. Aukso medalis asmeninėse jaunių rungtynėse, auksas mišriuose dvejetuose (su Izraelio tenisininku) ir bronza moterų komandinėse rungtynėse (kartu su komandos drauge Vanesa Ražinskyte) – tik 2017-ųjų makabiados derlius. Pakeliui į moterų komandų bronzos medalį, Neta susitikime aplošė profesionalią Vokietijos stalo tenisininkę Kateriną Michailovą (20 reitingas Vokietijoje), 2017 m. makabiados moterų aukso medalio laimėtoją, šioje makabiadoje pelnusią visus keturis aukso medalius moterų rungtynėse ir nepralošusią nė vienai kitai tenisininkei makabiadoje, išskyrus Netą Alon. Šis laimėjimas nustebino ne tik Vokietijos rinktinę, bet ir Izraelio atstovus. Netai pasipylė kvietimai žaisti Vokietijos lygoje ir tapti Izraelio jaunių rinktinės nare. Akivaizdu, kad perspektyvūs sportininkai pasaulyje graibstomi, o Lietuvoje gali taip ir likti mažai žinomi. Netos laimėjimai pasiekti savo pačios ir jos trenerio tėvo pastangomis, atkaklumu, valia ir asmeninėmis lėšomis. Jokios reikšmingesnės moralinės ar materialinės paramos nei iš Lietuvos stalo teniso asociacijos, nei iš kitos sportą Lietuvoje puoselėjančios institucijos ji nėra sulaukusi.

Su stalo tenisu Neta susipažino ketverių, kai su tėvu, profesionaliu stalo teniso treneriu Hen Alon, trenirudavosi LŽB „Ilan“ vaikų klubo patalpose prie vienintelio teniso stalo, kurį LŽB įsigijo H. Alon iniciatyva. 2007 m. H. Alon įsteigė „Naujų žvaigždžių“ stalo teniso klubą. Čia, be Netos, užauginta ir nauja Lietuvos čempionų jaunučių (berniukų) komanda, šiandien atstovaujanti Lietuvos rinktinėi Europoje, ugdomi kiti perspektyvūs Lietuvos stalo tenisininkai.

Būdama 8-erių Neta tapo Lietuvos čempione jaunučių (iki 12 metų) kategorijoje, vėliau ėmė atstovauti Lietuvai Europos

čempionatuose. 2011 m. buvo tarp dvylikos geriausių Europos 12-mečių stalo tenisininkų, dalyvavo „Europos TOP-16“ turnyre, kur irgi užėmė 11-tą vietą. Tai labai solidus vien tėvo pastangomis užaugintos sportininkės laimėjimas, rungiantis su stipriausiomis žaidėjomis Europoje. Medalius Neta nuolat iškovodavo Lietuvos ir Europos stalo teniso čempionatuose, net kelis kartus ji tapo savo amžiaus grupės Izraelio valstybės čempione. Šiomet sėkmingas buvo balandžio pradžioje įvykęs Izraelio šalies čempionatas. Neta grįžo su 3 medaliais: 2 vieta merginų jaunių dvejetuose, 3 vieta merginų jaunių asmeninėse rungtynėse ir 3 vieta moterų dvejetuose. Europoje Neta iki šiol atstovavo Lietuvai.

Deja, prieš 3,5 metų Netai teko nutraukti aktyvią sportinę karjerą dėl fizinių problemų (galiausiai įvardytų augimo sindromu), kurios neleido aktyviai sportuoti. Konsultuotasi su daugybe gydytojų, išklaudyta prieštaringų diagnozių, patirta kelio artroskopinė operacija... Visa tai kainavo sportininkei ir jos šeimai daug skausmo, nusivylimų, laiko ir lėšų.

Pernai, po beveik ketverių metų pertraukos, Neta grįžo į didįjį sportą ir Lietuvos moterų čempionate iškovojo 5–8 vietą. Šis netikėtas laimėjimas tikriausiai priminė apie Netą ir Lietuvos „Makabi“ klubui. „Makabi“ klubo vadovybė dėmesio Netai skyrė daugiau, nei per visus dešimt jos sportinės karjeros metų kartu paėmus. Ir Neta nenuvylė: išvyko į makabiadą su Lietuvos sportininkų delegacija ir laimėjo tris aukščiausios prabos medalius. Laimėjimai 2017 m. makabiadoje sugrąžino Netai motyvaciją sportuoti ir rungtis, ir nors dar nėra galutinai išnykę augimo sindromo požymiai, ji jau ruošiasi būsimiems startams, tikėdamasi sugrįžti į Europos jaunių TOP sąrašą.

Norintis tobulėti sportininkas negali to padaryti vien savo klubo salėje, jis privalo dalyvauti europiniuose čempionatuose, varžytis, o tai brangiai kainuoja. „Lietuvoje viskas paprasta, – su karčia šypsena sako Netos mama Viktorija Sideraitė Alon. – Esi perspektyvus sportininkas? Puiku! Treniruokis, investuok pastangas, profesionalias tėvo trenerio žinias ir laiką, samdykis partnerius... Nori dalyvauti tarptautinėse rungtynėse – nusipirk už savo pinigus bilietą, susimokėk dalyvio mokesį, atstovauk šalies rinktinėi, o jei ką nors laimėsi, mes su tavim nusifotografuosime arba greičiausiai pasakysime, kad tau pasisekė dėl to, kad konkurentai neatvyko... O toliau gali ir vėl savarankiškai treniruotis ir stengtis kiek tinkamas iki sekančių varžybų, į kurias vėl galėsi savo sąskaita vykti...“

Norėtuši tikėti, kad ši potencialiausia LŽB sportininkė, puikiai pasirodžiusi svarbiausioje pasaulio žydų olimpiadoje ir pelnusi Lietuvos delegacijai pusę laimėtų medalių, nebus palikta be deramo dėmesio iki kitos makabiados.

Dienoraštyje – Vilniaus geto realybė

Pavadinimas:

Vilniaus geto dienoraštis, 1941–1943, טאגבוך פֿון ווילנער געטאָ

Autorius:

Ichokas Rudaševskis (1927–1943)

Versta iš: Y. Rudashevski, *Togbukh fun Vilner geto*, Di goldene keyt, Tel Aviv, 1953 15:17-78.

Metai: 2018

Leidiny s lietuvių kalba išleistas minint 75-ąsias Ichoko Rudaševskio ir jo artimųjų tragedijos metines. Dienoraštis jau buvo išleistas hebrajų, anglų, prancūzų, vokiečių kalbomis. Dailininkė Sigutė Chlebinskaitė sukūrė ypatingą knygos dizainą – viršeliuose pavaizduotas perskeltas berniuko veidas, simbolizuojantis perskeltą jo likimą. Atvertus knygą, veidas susijungia. Sorbonos

universiteto doktorantė Akvilė Grigoriavičiūtė rengė dienoraščio jidiš tekstą. Jos nuomone, tai viena gražiausia jidiš knygų, pasaulyje išleistų per pastaruosius 20–30 metų.

Literatūrinį talentą turėjęs Ichokas buvo vienintelis vaikas šeimoje ir iki karo mokėsi prestižine laikytoje CBS Žydų realinėje gimnazijoje. „Rudaševskių šeima buvo susijusi su žydų spauda, literatūriniu gyvenimu. <...> Tai paaiškina, kodėl Ichokas gete ėmėsi rašyti dienoraštį. Jis buvo labai apsiskaitęs vaikas, paskaičius jo tekstus nustebina ir išmintis, ir jo noras stebėti žmones. Meninis pastabumas stebina ir dėl grožinės prozos kokybės“, – knygos sutiktuvėse per Knygų mugę kalbėjo į lietuvių kalbą dienoraštį išvertęs Mindaugas Kvietkauskas.

Savo dienoraštyje Ichokas įamžino Vilniaus geto realybę, gyvenimo kovą ir viltį. Tokių rašytinių Holokausto liudijimų pasaulyje yra apie 50. Vienas žinomiausių – Amsterdame rašytas Anos Frank „Dienoraštis“. „Ichoko liudijimai labai svarbūs norint suvokti geto tikrovę. Viena skaudžiausių tiesų, kurias turime įsisąmoninti, – lietuvių

dalyvavimas Holokauste, žydšaudžių vaidmuo. Pateikiama scenų, kuriose žydšaudžiai traukia žmones iš slėptuvių, lietuviai ieško Ichoko, o jis dreba susirietęs sandėliuke ant lentų“, – pasakojo M. Kvietkauskas. I. Rudaševskis dienoraštyje rašė: „Man atrodo, kad žodžiai ant popieriaus dega krauju.“ Tai žodžiai vaiko, kurio kūnas guli masinėje kapavietėje Paneriuose.

Lietuvos žmogaus teisių centro ir partnerių iniciatyva 2016 m. rugpjūtį Vilniuje, Rūdininkų g. 8, buvo atidengtas „Atminimo akmuo“ jaunajam geto metraštininkui.

Palangos turizmo informacijos centras parengė unikalų leidinį-maršrutą apie žydų paveldą

Palangos žydų bendruomenės istorijos tematika susilaukė nedaug specialistų tyrinėjimų ir sistemingai vis dar nėra išnagrinėta. Žinoma, kad Palangoje žydai gyveno nuo XV a. antrosios pusės, o XVII a. sudarė nemažą gyventojų dalį, savo darbais stengėsi gyvenvietę paversti klestinčiu miestu. Maršrutas „Žydų paveldo pėdsakais Palangoje“ supažindina su žydų istorija ir kultūra. Aplanksite išlikusius ir menamus pastatus bei vietas, kurios liudija Palangos žydų bendruomenės gyvenimą. Šiame leidinyje, parengtame naudojant įvairių autentiškų šaltinių medžiagą, pateikiami mažiau žinomi Palangos žydų istorijos raidos bruožai ir faktai.

Leidinį parengė Palangos turizmo informacijos centro vadybininkas Mindaugas Surblys. Maršrutą sudaro 14 objektų Palangos miesto savivaldybės teritorijoje. Leidinys išleistas keturiomis kalbomis – lietuvių, anglų, rusų bei lenkų. Ateityje planuojama išleisti ir hebrajų kalba.

Maršrutas buvo rengiamas bendradarbiaujant su Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės nariais, Palangos miesto savivaldybe, Palangos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos kraštotyros fondu, Palangos kurorto muziejumi, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono ir istorijos archeologijos institutu (BRIAI), Palangos gintaro muziejumi ir Kretingos muziejumi.

LŽB ADMINISTRACIJOS KONTAKTAI

Vardas, pavardė	Pareigos	Telefonas, el. paštas
Renaldas Vaisbrodas	Vykdytysis direktorius	8 672 16 114 renaldas@lzb.lt
Žana Skudovičienė	Programų direktorė	8 678 81 514 zanas@sc.lzb.lt
Monika Antanaitytė	LŽB Sekretoriato ir protokolo skyriaus vadovė	8 672 40 942 info@lzb.lt
Liuba Šerienė	LŽB sekretorė	(8-5) 261 3003
Asta Rainytė	Vyr. buhalterė	(8-5) 212 1676 asta@lzb.lt
Michail Lapida	LŽB pastato apsaugos koordinatorius	8 609 97 334
Rokas Dobrovolskis	LŽB administratorius ūkio reikalams	8 652 09 915 rokas@lzb.lt
Sofja Sirutienė	Vaikų ir jaunimo programų koordinatorė	8 672 57 540 sofja@lzb.lt

LŽB SOCIALINIO DEPARTAMENTO (SD) DARBUOTOJŲ KONTAKTAI

Vardas, pavardė	Pareigos	Telefonas, el. paštas
Michail Segal	LŽB Socialinio departamento direktorius	8 650 75 939
Ninelė Skudovičiūtė	SD informacijos koordinatorė	(8 5) 261 2114
Rašelė Šeraitė	Socialinė parama vaikams	8 652 13 146
Ema Jakobienė	SD programų vyr. koordinatorė (maitinimas, vaistai, žiemės pagalba, SOS)	(8 5) 261 1251
Geršonas Taicas	Lektoriumas	8 689 83 293
Žana Skudovičienė	Senjorų klubas „Abi men zet zich“	8 678 81 514 zanas@sc.lzb.lt
Lankomosios priežiūros tarnyba		(8 5) 261 7244
Gydytojai savanoriai	Med. konsultacijos nuo 12 iki 15 val.	(8 5) 261 1736

LŽB KITI KONTAKTAI

LŽB klubo pavadinimas	Koordinatorius	Telefonas	El. paštas
Studentų sąjunga	Amit Belaitė	8 693 80 038 8 692 27 326	amit.belaite@gmail.com
Buvusių getų ir koncentracijos stovyklų kalinių sąjunga	Tobijas Jafetas	(8 5) 212 7074	
Žydų šokių ir dainų ansamblis „Fajerlech“	Larisa Vyšniauskienė	8 687 79 309	larisa.vysniauskiene@gmail.com

PAREMKITE
LIETUVOS ŽYDŲ (LITVAKŲ) BENDRUOMENĘ
AB SEB BANKAS LT097044060000907953

SUSISIEKITE!

Redaktorė – Radvilė Rimgailė-Voicik • radvile@lzb.lt
Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės būstinė
Pylimo g. 4, LT-01117 Vilnius
Tel. (8 5) 261 3003 • info@lzb.lt • www.lzb.lt

BEIGELIŲ KRAUTUVĖLĖ

א קלייט פון בייגל
beigelių krautuvėlė

DARBO LAIKAS

I-IV 11:00 - 20:00
V 11:00 - 17:00
VI ŠABAS/NEDIRBAME
VII 12:00 - 17:00

Tel. 8 683 86 894. El. p. kavine@lzb.lt

Storytelling
European Days
of Jewish Culture
SEPTEMBER
2nd 2018

AUSTRIA – BELGIUM – BOSNIA-HERZEGOVINA – BULGARIA – CROATIA – CZECH REPUBLIC – FRANCE – GEORGIA – GERMANY – GREECE – HUNGARY – IRELAND – ITALY – LATVIA – LITHUANIA – LUXEMBOURG – NETHERLANDS – NORWAY – POLAND – PORTUGAL – ROMANIA – SERBIA – SLOVENIA – SPAIN – SWEDEN – SWITZERLAND – TURKEY – UNITED KINGDOM

NAUDINGA ŽINOTI

Vilniaus žydų religinės bendruomenės pirmininkas **Simas Levinas**,
el. p. sinagoga1903@gmail.com

Pamaldų Vilniaus choralinėje sinagogoje (Pylimo g. 39) laikas:

- ▶ darbo dienomis nuo 8.30 iki 9.30 val.
- ▶ šeštadienį nuo 10.00 iki 12.30 val.
- ▶ sekmadienį nuo 9.00 iki 11.30 val.

Sinagogos tel. (8 5) 261 2523

Vilniaus žydų kapinių (Sudervės kelias 28) darbo laikas: darbo dienomis ir sekmadienį nuo 9.00 iki 19.00 val.; šeštadienis – nedarbo diena. Kapinių budėtojo tel. (8 5) 250 5468

Viršelyje – Icchoko Rudaševskio „Dienoraščio“ pristatymo akimirkos iš 2018 metų knygų mugės. Nuotraukų autorius – Mantas Puida.

Tiražas 500 egz.